

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' maart 1997, 17e jaargang nr. 1

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' maart 1997, 17e jaargang nr. 1

Bij de voorpagina

Vreugjaor. "t Tönsje".

Voorwoord redactie

"Een nieuwe letter, een vertrouwd geluid." Ik heb u verleden jaar (Is dat alweer een jaar geleden!?) uitgelegd wat "Een nieuwe lente en een nieuw geluid." betekende. Herman Gorter, de dichter van "Mei", weet u nog wel? De eerste regel van dit voorwoord is daar dan ook een variatie op.

Lettersoorten hebben een naam. De oude lettersoort heette "Prestige elite", deze lettersoort heet "Times". Dat is de letter die speciaal ontworpen werd voor de Amerikaanse krant "Times". De letter lijkt klein, maar het zal u opvallen dat ze gemakkelijk te lezen is. Dat komt doordat de meeste ruimte besteed is aan het middengedeelte van de letter, en dat streepjes naar boven en naar beneden minder belangrijk zijn. Mocht u desondanks problemen hebben met het lezen van deze letter, laat het de redactie weten. We kunnen dan altijd nog wel een tandje groter schakelen.

Mocht u overigens denken dat Grueles dunner is geworden dan voorheen, dan heeft u gelijk. Alleen er staat méér op één pagina. We kunnen dus met minder pagina's méér schrijven, en dat vindt onze penningmeester (M/V) zeer gunstig.

Vogelliefhebbers opgelet!

De sectie Natuur heeft een excursie georganiseerd naar "Het Zwin". Dat is een natuurgebied in Zeeland, op de grens met België, met een speciaal vogelpark. Ieder die geïnteresseerd is in vogels, ook al is hij geen lid van de "Vogelclub" van de sectie Natuur, kan zich aanmelden.

Datum: 13 april. Vertrek: Kerkplein Gronsveld om 07.00 uur ('s morgens dus). Prijs: f 35,- reiskosten en entree inbegrepen. (Boterhammetjes en dergelijke zelf meenemen.)

Wie meer informatie wil, kan die krijgen bij:

Pim van de Weerd, telefoon 408 2806, of Hub Reumers, telefoon 408 2868.

Nog even over een paar namen die in afgelopen voorwoorden in Grueles stonden: Jan Dibbets en Eddy Scheckman.

Jan Dibbets is een hedendaags Limburgse landschapskunstenaar, bekend in Nederland en omstreken. Hij maakt kunstwerken in het landschap, meestal "anti-perspectief", dat wil zeggen dat hij bijvoorbeeld een cirkel maakt in een wei of op het strand, die je van de weg af ook inderdaad als een cirkel ziet, en niet als een afgeplatte cirkel. Eddy Scheckman is de financieel deskundige van Radio 1.

Zaolige Paose.

De redactie

'ne Gryze Paose

Begèn apreel, nuügetien zês en nuügetig, trok ich Paosmaondig onder 'n grys loch ién Riékelt Wègskeswëg op, nao de bos. De neteur heel zoe get dry wëke langer de weentersjlaop es gewoonlik. 't Voëlt kaad en nãot aon. Vuur de bosraand hoûng 'n vochtige grys gerdyn. Good oëtzich woërd mich oontnoëme en gaof mich e gevcul of ich onder 'n sjuelp leep.

Mët vëul remuelt goûng e vleemesjien uüver, meh ich kôs 't neet ziën. Boëte dat wãor 't sjtel en dat grip dich aon. Meh es 't sjtel ês kënne waol de sjoenste dinger gebëure. Rés ién 'n hoegsjtam fruetweij vëgde zich twie wesselkes aachternao tössje en uüver veer boümsjtamme van òmgezègde pèrebûim dy es òmgevalle pelère langs de baj laoge. Leenks ién e wejke, bié 'n sjokkel en 'n sjiével, sjoûnge veer ponnies aon 't breer. Aterdoer hoûng aon 'nne hoege paol 'n nêskas vuur 'nnen toënvaalk mët de oëpening nao 't zuide. Ich sjoûng mich te bedeenke of de kis neet 'nne kwërtsjlãog mët de oëpening op de bos aongedriedj môs wërde ién verbaand mët de zuid-westeweend en de zon-iënvaal.

Rês e sjtök laand dat nao 't aofdoén vaan de maïs neet mie wãor bewërk en weenteréchtig aondoeg. 't Bloonk wie 'nne ziehoond vaan 't wãoter dat drop sjoûng. Langs de wëg sjoûng 'n gevègde wy mët de twie erm ién de hude ién de wörggriëp vaan weentergreun. Op 't ênd vaan Wègskeswëg goûng ich leenks op Sjtëibrik aon. Leenks ién de graof van d'n haole wëg sjoûnge onder de sjtruúk: aaronskelke, anemone, speenkruid en opkoëmend daslook. Hié trooj 't vreugjaar dudelik nao vëure. Dao tiëngenuüver sjoûng boëve oppe graof 'n duünehek mët lieger ién de graof sjtruúk en brieme. 't Mélegerloëk laog onder 'n dãok van weentergreun en sjtruúk mët 'n laog grond vaan doonkerbroën tot gël aofloüpend tot op 't mélegerloëk.

Ich heel rés aon en loorde nao d'n Observaant langs de Maos dè wie 'n woûk ién de loch hoûng. 'n Mëlie vloeg versjrik op oët 't daslook dat rés en leenks nève de wëg sjoûng. Aon de raand van de bos sjoûng 'nne gevègde êsj. Z'n geknoûsde roûw sjors wãor gaans beplaosterd mët mos dat lich en duüster greun gekleurd wãor. Z'n doëvegrys haore zaote voûl bleenketigge zilvere blãojerknup dy hön weenterjéske nog môste aoflegke. Aon z'n veuj zaote blaw fiejuulkes mët kaboutergezichskes. Terwyl ich aon d'n êsj roëk en hëum mët 'n haand uüver de

mos kërde dat zach aonvoëlt, verzoonk ich ién gedëchte. Wat hët hié bié hëum allemaol langs geloüpe? Wievëul jaor sjpëult hër hié al mët z'n vrön, de zon, maon, rënge, sjuerm, vros en sjnie? Wat hët hër allemaol vuur joûng bieste zien opgreuje? Wat vuur vuügel hebbe bié hëum op z'nne nak gezëte en gezoûnge? Ién gedëchte hoert ich 'm tiënge de zyingende nachtegaol zegke: "Helder, helder, hil Riékelt en Groéselt loéstert." Ich leet m'n haand nog 'ns langs de mos aofgoën. 't Wãor 'nne vaan ôs, 'nne échte Limburger. Zoe good es d'n Hotsboûm haw hër oüch èinen naam verdeend. Ich neumden 'm de Moslimburger. Van hié-oët kaom ich bié de Bosniërs oët. Hoëpelik wörd 't vuur dy lûij oüch vreugjaar en 'nne Paose mët e sjoen noûw lève. Es 'nne mëns begënt nao te deenke kôms te noé en daan bié van aal oët.

Ich goûng leenks op. Aon twie kaante van de wëg dè sjtyl opleep, sjoûnge bûim, gaans versjtoëke tot ién d'n tup onder 't weentergreun. Ejnige gewörg en òmgevalle of aandere hangend ién de erm van aander bûim. Boëve heel ich rés 't wëgske langs de zoûm van de bos aon. Get wyjer ês 'nnen èik dè de meujte wërd wãor vuur bié sjtel te sjoën, mët 'n sjtam van zoeget tachtig sentemeter doërsjniët en 'n kolossaal kroen dy zjwert aofsjaok tiënge de grys loch. Dao goûng ich leenks de bos aof. Boëte get sjtruúk en bûim mët droonder brieme wãor hié niks te belëve. Zoe 'nne wëg zoûw versjrikkelik ziën es 'nne mëns neet kôs naodeenke.

Onder aon de Sjêchelder Gröb roëk 't nao rottend hoüt en blãojer. Leenks onder aon d'n Héllige Gëis rôffelde 'nne sjech. Langs Euzjensbos leep ich de bos oët, richting Riékelder Sjêchelderwëg. Leenks ién 'n aw kiëseweij hoërt ich d'n ieste voëgel fluete, 'n bôveenk: Wiet-wiet-ich-been-'n-bô-veenk-dis-ter-w-i-e-t. Op de baank bié 't kepelke zaot Geel mët 'n krök tössje z'n bejn. Hër hoûng mie uüver de krök es dat 'r zaot. Z'nne jachhoond, 'nnen Dûitse sjtaonde, kaom mich tiënge en roëk 'ns aon m'n brookspiëp. Geel wãor boer gewès en 'nne groete leefhebber van jaoge. Sjoens 'r vreuger 'nne kël wie 'nne boûm wãor, wãor 'r noé nog mer 'n aad menneke dat neet mie good t'r bèin wãor. Z'n vreuger veerkéntige han mët sjronnen op wãore noé zach mët bleenketig vël en broûjn sjproëtele op. "Hûij, Geel", "bis te dich get aon 't rôte?" "Jao, ich kaom hié gerèigeld e kiëtske aonmãoke. Daan been ich 'ns droët. Ich môt noé en daan nog 'ns 't vëld ién. D'n hillen dãog bënne zitte ês niks vuur mich, en op d'n tilleviësie ês oüch niks. Fien kënt dao ore vuur zitte. Meh es ich nao zoeget es "Catherine" of "Lief en Leed" môt lore, kën ich d'n dãog d'mao nao 't R.I.A.G.G. goën." Wat kloetery mãoke betrof wãor 'r nog dezelfde. 't Gezich van 'nne mëns kënt veraandere, awwer of joûnger, sjoener of lilleker, meh 't hert blyf langer gaof en mie z'n èige. Geel luchden 'ns aon z'nne breel dè vëur op z'n naos sjoûng. "Hié tröfs te nog 'ns 'nne vuur mët te kalle. Vëul lûij hebbe dao gëinen tiéd mie vuur. Dy loüpen noé mët d'n tillefoon ién hön tés en ziën uüveraal ién hön èigen aon 't kalle. Hié tref ich oüch nog al 'ns zusters oët 't kloester. Die mãoke hié 'n kiëts aon, bèje zich get, plökke zich leenks en rés get kroéd of trëkke zich get oët 'n hek en goën weer hëivers. Meh dao këns

te soms toch good mêt kalle. Sjoens, dis wêk zaag eng tiënge mich: kiëtse hawwe 'n betèikenis van leech, vuur, wermte en leefde. Ich zaag: "Zuster, dat ziën sjoen opgepôtsde wêurd dy bleenke, meh ze ziën gaw weer dôf." "Es ich hié zit, wör ich zoe noé en daan gerappeleerd aon 'n affaire", griëmelde Geel. Hër heef mêt de krök rés vuur zich oét zoedat de reenkmoësjkes dy oonder de panne van 't kepelke oét en iénvloëge, versjrik nao 'nne sjtroëk ién doëke. "Ich wäor hié aon 't ploge, kaom Zjaak van ôs bié mich dè twie sjtökker hoeger aon 't ège wäor." "Zju Geel", "kêns te mich 'ns éffe hëlpe? Dao lik 'nnen haos. Daan veurs dich mêt de èg langs

'm doer. Meh de môs 'm neet ién z'n oüge lore, waant daan ès 'r weg. Daan pak ich 'm ién de reek." "Ich voert mêt 't përd en de èg langs d'n haos, meh kôs 't neet laote vuur te lore. Zjaak heef nao d'n haos. Mis! De kleuntere drek vloegen 't përd oonder z'n paans. Dat de kloete op en 't blëf mêt de èg ién de baj hange en trok z'n hil getuüg kepot. Dat wäor 'nne sjoene, Zjaak van ôs. Hër leep ömmertoüw mêt de reek op z'n nen nak doer 't vëld. E jachgewër hèt 'r noets gehad. Meh dao hebbe ze dëkker kniën gëte es bié mich." Hër zöchden 'ns: "Noé ès 't vuur d'n tutemaan. Ich been gister nog bié 'm gewès. Dat ès dao 'nne raamp. "r Es ram aon 't verkênze. Hër doeg de iéskas oëpe en begôs aal òm te zitte." "Zjaak, wat zeuks te?", vroeg Liza. "M'n sjoon". Geel kôs 't neet gaans mêt druug oüge vertelle. Op de Voeresjtraot kaome e päor joünges op de fits langs. Eine, mêt

'n tiesjèurt aon oe ién groete lêtters op sjoûng: Ik ben er helemaal klaar voor, weengkde en reep: "Hûij, opa!" Geel weengkde mêt de krök. "Dat ês èine van Zjêf van mich. Die jeug hêt neet kaad." D'n hoond bletsjde nao de joûnges en leet z'n roej toûng en bleenketigge witte tan zién. Hêr tógkde d'n hoond. "Allê, Flora, sjtel!" Ich zaach: "Dat ês 'nne sjoene naam vuur 'nnen hoond." "Wêts te", vroeg Geel, "oe dè van dan kömp?" Ich zaach: "Ich zoûw 't neet wèite." Geel wis wat vuur vlêis hêr ién de koép haw, dat daag ich waol. Flora ês de godin van 't vreugjaor. "Ich heb ömmertoûw Dûitse sjtaonde gehad vuur op jach te goën. Meh noé ês vuur mich niks mie te jaoge en te boere. Troûwens, boere zién 'n oétsjtervend ras", zöchde hêr. "Kwekers van plaante en bieste ês 't gegêve zich vaan hönne sjeppingsdraank te ute. Es dat ze neet mie kénne zöchte ze." Geel goûng wyjer mêt vertelle. "De joûnges hebbe alle twie gelierd. Wejje en laand heb ich van de haand gedoën. Noé zit ich dao eleng mêt Fien ién die groete brak. Meh ja, vuur zién nog good bié kop en Fien kênt nog good koêke en ich nog good ête. Sjoens ich nao e bejaardehûiske haw wêlle goën. Meh Fien wêlt neet. Ich zek lês tiénge de joûng: Zjêf, ich zit mêt e probleem. Ich wêl nao e bejaardehûiske, meh mam wêlt neet." Dè laachden 'ns. "Pa, dat môt d'r mêt ma rèigele en volges Van Kooten en De Bie zit d'r neet mêt e probleem meh heb d'r e probleem." "Dy măoke oûch mêt aal kloetery", zaach Geel. Hêr sjoûng op. "Noé gaon ich hêivers, aandere vèrtel ich dich nog te vèul." Ich haw wêlle zegke: "Gee, doe de gordijnen toe. Jessus, jessus" Aw lûij hebbe gehyme dy ze mêtne tössje zês plaanke.

Gus

Vroegbloeiërs van het Savelsbos

Elk jaar weer zijn de hellingen van het Savelsbos vroeg in het voorjaar een lust voor het oog. Het lijkt of er een prachtig bloementapijt is uitgespreid over de bodem van het bos. Als we dit bloementapijt wat nader bekijken, zien we dat het bestaat uit witte anemonen, het goud van het speenkruid, het blauwviolet van het bosviooltje, het citroengeel van de sleutelbloem en het groene onopvallende muskuskruid. Dit zijn slechts enkele van de vele voorjaarsbloemen die in ons bos bloeien.

De vroegbloeiërs moeten ervoor zorgen dat ze het blad van de bomen voor zijn. Ze kunnen nu nog profiteren van het zonlicht op plekjes waar later in het jaar alleen maar schaduw is. Ze spruiten, bloeien, vormen zaad, slaan een portie reservevoedsel op in hun bolletje, knolletje of wortelstok en zijn dan klaar. Als in mei alle blaadjes aan de bomen hangen, hebben zij hun taak al volbracht.

Als je nu naar het Savelsbos wandelt, kun je overal op de hellingen de sterretjes van de bosanemonen zien. Het zijn witte, soms lichtpaarse bloemetjes. Onder de grond groeit de wortelstok (zie tekening) waaruit een bloemstengel ontspringt met een bloem en drie kransgewijs geplaatste, samengestelde blaadjes. Het bosanemoontje is eigenlijk geen volledige bloem, omdat de kroonblaadjes ontbreken.

De kelkblaadjes, meestal groen, zijn bij de bosanemoon wit en nemen de functie van de kroonblaadjes over. Bosanemonen hebben geen honing maar stuifmeel. Ze zijn hier erg zuinig op, en sluiten 's avonds en als het regent hun bloemen. We zien bosanemonen vaak bloeien waar de grond "antiek" is, dus donker en vol humus. Daarom zien we ze ook wel in oude houtwallen en op plaatsen waar vroeger bos geweest is.

Een familielid van de anemoon is het speenkruid, dat prachtige gele sterren vormt. Evenals de bosanemoon komt het speenkruid niet gemakkelijk tot het vormen van zaad. Dit is helemaal niet zo erg, want onder de grond vind je een speenvormig wortelknolletje. Overigens heeft het speenkruid nog een grote truc achter de hand, in de oksel van het blad zit een knolletje. Als het blad afvalt, komt het okselknolletje op de grond terecht en daar gedraagt het zich net als de knollen die in de bodem zijn ontstaan.

Slanke sleutelbloem.

Speenkruid.

De blaadjes bevatten veel vitamine C, daarom werden ze vroeger gebruikt tegen scheurbuik. Mocht u het ook eens willen proberen, gebruik dan alleen de blaadjes vóór de bloei, want tijdens de bloei zijn ze giftig.

Een ander prachtig plantje is het bosviooltje: bekijk de blauwe bloemetjes maar eens van dichtbij. We zien dat het onderste bloemblad een 'spoor' vertoont, een langwerpige verlengstuk waar de honing in zit. Bezoekt een insect de bloem voor honing, dan moet het zo diep het buisje inkruipen, dat het stuifmeel van de meeldraden aan de haren van het insect blijft hangen. Bij een volgend viooltje is de kruisbestuiving een feit. Alle blauwe viooltjes hebben een aantal knoppen die nooit open gaan, daarin komt het stuifmeel op de eigen stamper en vindt dus naast de kruisbestuiving ook zelfbestuiving plaats.

Muskuskruid.

Bosanemoon.

Minder talrijk is de slanke sleutelbloem (kërksjluutel). Deze zal iedereen bekend voorkomen, want ze lijkt veel op de primula's, die nu volop bij de bloemist te vinden zijn in veel kleurvarianten. De bladen van de sleutelbloem zijn langwerpig en staan in een rozet. Uit de rozet schiet de lange stengel omhoog met heerlijk geurende zwavelgele bloemen. Bekijken we de bloemen iets beter, dan zien we dat verschillende types kris kras door elkaar staan. We vinden bloemen met lange stijl en korte meeldraden en omgekeerd.

Bosviooltje.

De bloementros lijkt op een sleutelbos, vandaar de naam sleutelbloem. En aangezien de sleutels van kerkdeuren meestal groot van formaat zijn, is het niet verwonderlijk dat de naam in ons dialect "kërksjluutel" is. Sommige mensen reageren allergisch als zij deze plant aanraken.

Een onopvallend maar zeer apart plantje is het muskuskruid. Als je goed zoekt, zie je het vast wel ergens aan de rand van het pad staan. Aan de stengel staan twee blaadjes tegenover elkaar en bovenaan vormen de vijf bloempjes een groen/geel kubusje. Bij vochtig weer geven de planten een zwakke muskusgeur af.

Het rijpe zaad wordt door de plant zelf in de grond gebracht door de stengel sterk naar beneden te buigen.

Dit zijn natuurlijk maar enkele voorbeelden van de bonte verzameling aan voorjaarsbloeiërs in ons bos. Geef uw ogen dus de kost, want over een paar weken is al dit moois weer voor een jaar verdwenen.

Ina van de Weerd-Roosen

Wat maog 't ziën ?

Sinds de oprichting van Grueles heeft de sectie Streekmuseum in het periodiek voorwerpen afgebeeld met de vraag: "Waar werd het voor gebruikt?" of "Herkent u dit apparaat?" Later hebben we er een prijsvraag van gemaakt. De prijzen varieerden naar gelang het afgebeelde voorwerp van een "sjeengske", een fles Els, worst, tot fruitmandjes.

Het afbeelden van deze voor velen onbekende voorwerpen had een tweeledig doel. Wij kregen meer informatie en door het artikel werden veel gebruiksvoorwerpen van onze voorouders beschreven. De laatste tijd reageerden steeds meer lezers. Het verkrijgen van informatie verliep niet helemaal vlekkeloos. Lezers reageerden telefonisch, schriftelijk, op straat, in het café, de winkel of de bibliotheek. Vaak werden de antwoorden doorgegeven aan andere medewerkers van Grueles dan aan Frans Huits of mij. Ook moesten er steeds meer prijzen uitgedeeld worden, waar onze penningmeester niet vrolijker van werd. Sommigen kregen daardoor geen prijs.

We gaan daarom de rubriek "Wat maog 't ziën?" wijzigen. Vanaf nu kan alleen nog maar schriftelijk gereageerd worden bij Stichting Grueles, Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld.

Er wordt per voorwerp maar één prijs toegekend. Bij meer goede antwoorden wordt er geloot. Blijven reageren alstublieft!

Het voorwerp in het vorige nummer werd gebruikt bij runderen en koeien maar vooral bij stieren. Om hen beter te kunnen leiden, werden de twee uiteinden in hun neus gestopt, zodat het beest wel moest volgen. Goede antwoorden kregen we van Martin Huynen, Maria Ernon en de familie Wouters-Houben uit Margraten.

"Wat moag 't ziën?"

Reacties dus alleen schriftelijk naar Postbus 36.

John van de Weerd

Kên d'r hön nog

Harie van de Snyder

Harie en Clara.

Harie (Hendrik Joseph Hubert) Willigers werd op 7 juni 1895 in Gronsveld geboren. Zijn vader, Zjang (Jan Jacob) Willigers was op 4 augustus 1849 geboren in Thorn en was kleermaker van beroep. Hij kwam als jongeman naar Gronsveld en vestigde zich hier, aanvankelijk in het pand thans Rijksweg 109 (Smets). Trênsje (Maria Catharina) Dreesen werd op 29 maart 1856 in Rekem geboren. Ze werkte als kokkin in het kasteel bij de familie Gadiot. Haar moeder was bij de geboorte van Trênsje in het kraambed overleden, hetgeen Trênsje door haar familie werd aangerekend. Dat zal wel een van de redenen zijn waarom ze zo ver van huis ging werken. Op het kasteel ontmoette ze Zjang, die daar vaker kwam omdat hij voor de familie Gadiot kleren maakte, en trouwde met hem, geheel tegen de wil van haar Belgische familie in.

±1910. Zjang Willigers.

±1900. Trénsje Dreesen (Willigers).

Uit het huwelijk werden tien kinderen geboren: Anna (gehuwd in Luik), Frans (vader van onder andere Zjeng), Maria (gehuwd in Luik), Sophie (gehuwd met Winteraecken uit Maastricht), Fien (slotzuster), Zjang (ongetrouwd), Tien (Augustien, ongetrouwd), Harie, Nêt (gehuwd met dezelfde Winteraecken, na het vroeg overlijden van Sophie) en Zjêf (Père Ange, pater Dominicaan).

Harie doorliep de lagere school in Gronsveld. Vervolgens ging hij in Luik werken en werd opgeleid tot suikerbakker. Vanwege de oorlogsdreiging gold er gedurende de eerste wereldoorlog een algemene mobilisatie in Nederland. Via de Nederlandse consul in België werd Harie in 1914 opgeroepen om "voor zijn nummer" op te komen in Nederlandse militaire dienst. In zijn vier jaar durende dienstdienst lag hij afwisselend aan de Duitse of Belgische grens bij de grensbewaking en "op rust" in de omgeving van Den Haag.

Thuis had Harie toch wel iets van het snijdersvak meegekregen en dankzij deze basiskennis werd hij kleermaker in het leger. Hij verdiende wat bij met het maken van zogenaamde buitenmodelse uniformen voor gewone, maar meer welgestelde soldaten. Deze uniformen maakte hij uit het overschot van de stof dat hij ter beschikking had om uniformen voor de officieren te maken. Behalve het maakloon liet hij zich uiteraard ook de stof betalen. In de perioden van grensbewaking hield hij zich bezig met smokkelen. Zo verdiende hij wat extra geld om in de rustperiode de bloemetjes buiten te zetten.

1907. Communie van Harie. Achter: Tien, Maria, Frans, Anna, Zjang, Sophie, Fien. Voor: Zjêf, Zjang, Harie.

Frans, de oudere broer van Harie en de beoogde opvolger in het bedrijf van vader Zjang, overleed in 1918 aan de Spaanse griep. Harie ging in de kleermakerij werken en leerde de verdere kneepjes van het snijdersvak van zijn vader in het inmiddels betrokken pand in de Hennemettenstraat (vandaar de naam "Sjnyderssjtèg").

Eudem Goessens, die vanwege zijn werk in Brussel was gaan wonen, had daar als weduwnaar Pelagie (Zjie) Pardon leren kennen en was met haar getrouwd. Haar jongere zus Clara, geboren op 8 oktober 1897, was ongetrouwd en woonde bij hen in. De ouders Pardon waren jong gestorven en omdat de beide dochters inkomen moesten hebben, waren ze vanuit hun geboorteplaats Bierbeek in Brussel gaan wonen. Clara werkte er bij een kleermaker.

Toen Eudem eens met zijn vrouw en schoonzus in Gronsveld op de kermis was, ontmoetten Harie en Clara elkaar "op de bal" bij Zjang Mingels. Zo kwam het dat deze twee vakgenoten in 1927 met elkaar trouwden. Aanvankelijk gingen ze inwonen bij Jan en Lien Wackers, thans Rijksweg 69. Daar werden hun twee oudste kinderen geboren: Thérèse (1927) en Jean (1928).

Het jonge gezin verhuisde naar het pand, thans Stationsstraat 24a. De naast het huis gelegen schuur werd verbouwd tot een nieuw huis, thans nr. 24, waarin ze naderhand gingen wonen. De voorste kamer van het oude huis, waarin voordien door de vorige eigenaar een café werd geëxploiteerd, werd als naai-atelier ingericht. De rest van het pand werd als woning verhuurd. Harie en Clara hadden inmiddels een florerend kleermakersbedrijf. Kostuums, jurken, communicleren, bruidsaponnen, kortom alle soorten dames- en herenkleding werden op bestelling gemaakt voor klanten uit alle lagen van de bevolking. Aan het station werden nog vier kinderen geboren: Adèle (1929) José (1930) Ludo (1935) en Monique (1943). Alle kinderen werden in staat gesteld om na hun lagere school een vervolgopleiding te volgen, zeker in de tijd dat de oudsten de leeftijd daarvoor hadden, bepaald geen sinecure.

Het huis Stationsstraat 18 (thans Piet en Thérèse Roosen-Willigers) werd in 1932 gebouwd in opdracht van de Duitse ingenieur Roghman, waarschijnlijk een spion die zich hier voor de oorlog voornamelijk bezighield met het maken van stafkaarten. Nadat hij enkele jaren met zijn uit Luik afkomstige vrouw en hun twee kinderen in het nieuwe huis gewoond had, was Roghman op zekere dag spoorloos verdwenen. Na enige tijd verhuisden zijn achtergebleven vrouw en kinderen naar haar familie in Luik. Het huis in Gronsveld werd verhuurd aan het toenmalige hoofd van de lagere school Van den Donk. Eind jaren veertig, toen het als gevolg van het deviezenbesluit verboden was om Nederlands geld over de grens te brengen, legde Harie via zijn familie in Luik contact met mevrouw Roghman en hij wist het zo te regelen dat hij in 1950 dit huis kocht.

Het gezin verhuisde en het naai-atelier verhuisde mee. De oudste dochter Thérèse werkte inmiddels mee in het bedrijf. Harie bezorgde alle kleren zelf, eerst per fiets en later op de Solex. Zo bediende hij de klanten in Gronsveld, maar ook in Eijsden, Heugem, Eckelrade en Sint-Geertruid. Dat hij dan niet altijd de kortste weg naar huis nam, was een publiek geheim. De bezorging bij de caféhouders, die vrijwel allemaal klant van hem waren, plande hij in op het einde van zijn route. Eenmaal aan zijn "dröpkes-tocht" begonnen, was hij niet meer te stuiten en bezocht hij vaak alle cafés in het dorp. Hij was bevriend met iedereen, hij trakteerde gul en legde graag een kaartje met zowel leeftijdgenoten als met de jeugd. Hoewel hij niet-roker was, kon, nadat hij enkele dröpkes gedronken had, de sigaar die hij dan meende te moeten roken niet dik genoeg zijn.

Er werd wel eens vanuit het postkantoor gebeld dat er een bestelling stof was aangekomen. Harie sprong dan op de fiets om het pak te gaan afhalen. Als hij dan na een paar uur nog niet terug was, stuurde Clara een van de kinderen om de stof van de fiets te gaan halen die dan aan de overkant van het postkantoor bij het café

1915. Harie in militaire dienst.

stond. Als ze dat niet deed, wist ze dat de stof pas zou aankomen nadat het laatste café in het dorp de deur sloot.

Later, toen zoon Jean een auto had, moest deze vaker met hem mee gaan om kleren te bezorgen. Als het dan zover was dat ze bij een café-klant waren, zei hij tegen Jean: "Gaank dich noé mer hëivers, ich môt hié nog éffe zién". De Snyder was in de wijde omtrek een bekend en graag gezien man die altijd goed geluimd was. Als Clara boos op hem was nadat hij weer eens te lang was weggebleven en hem in haar woede onder andere verweet dat hij hun zuur verdiende geld verbraste, zakte hij in een stoel en zei op zeer rustige toon: "dat ès oüch woer". Het laat zich raden dat deze gelatenheid Clara niet echt kalmeerde.

Thuis dronk hij nooit en als er in het dorp iets te doen was, zat hij thuis.

De zussen van Harie uit Luik kwamen vaak met hun gezin naar Gronsveld en hun kinderen kenden hier veel mensen. Zo kwam het dat Gérard, een zoon van Maria, tijdens de oorlog in de omgeving van Luik de joodse Gronsveldenaar Alex Schaap had gezien en herkend, die daar was ondergedoken. Toen Harie dit ter ore kwam, vond hij dat hij zijn klant en buurman Schaap maar eens moest gaan opzoeken. De risico's die in die oorlogstijd aan een dergelijke onderneming verbonden waren,

nam hij op de koop toe. Hij mocht de grens niet over tenzij er een economisch belang mee gediend was. In het plaatje van zijn naaimachine, waar de naald door op en neer gaat tijdens het stikken, vijlde hij een sleuf. Met dit nu kapotte plaatje, als economisch belang (een nieuw exemplaar was alleen in België te koop) kon hij de grens passeren, en zo bezocht hij Schaaap en bezorgde hem persoonlijk de brieven van diens familie.

In en vlak na de oorlog was hier nogal moeilijk aan stof te komen. Harie, met zijn smokkelervaring, ging dan samen met zijn jongste zoon Ludo naar Verviers om stof te kopen. Vóór de grens werd het stof onder de lange jas van Ludo rond diens middel gewikkeld. Ludo zag er uit als een Michelin-mannetje en moest zo bij het Withuis "kwaansys" de grens overlopen. Harie hield de douanebeambten wel aan de praat om de aandacht af te leiden. Wanneer Ludo, naar zijn zeggen "mêt 'ne kuütel ién m'n brook van d'n angs", het aan de Nederlandse kant gelegen café Walpot had bereikt, was de truc gelukt.

1953. V.l.n.r. Monique, Thérèse, Jean, Harie, José, Adèle, Ludo, Clara.

Als Harie onderweg was, kocht hij vaak dingen waarvan zich anderen afvroegen wat hij er in 's hemelsnaam mee ging doen. Zo had hij in de oorlog eens ergens zelfgestookte jenever gedronken. Samen met Eudem kwam hij in redelijk beschonken toestand thuis met als bagage een levende big. In huize Willigers was

geen plaats voor het dier en zo werd het boven op de kolenvoorraad gestald. Harie ging naar bed en Eudem zonk neer op de divan. Toen Eudem midden in de nacht wakker werd en nog in redelijk bedwelmd toestand het verlichte kruisbeeld vóór hem op het dressoir ontwaarde, wist hij heel zeker dat hij alvast in de hemel was aangekomen.

Harie daarentegen stond al gauw weer met beide benen op de grond toen Clara hem voor dag en dauw uit zijn bed haalde om het inmiddels gitzwarte "zwarte" varken te slachten en te verwerken. Clara was doodsbang dat de Duitsers het zouden ontdekken.

Een andere keer kwam hij thuis met een centrifuge die hij gekocht had van tijdens de bevrijding hier geleverde Amerikanen. In Gronsveld had nog nooit iemand zoiets gezien en men vroeg zich alweer af wat Harie met dat toverapparaat aan moest. De centrifuge heeft lange tijd dienst gedaan in het huishouden van Harie en Clara terwijl anderen hun was jaren later nog met de hand moesten droogwringen.

1955. Eerste H. Mis van José. Clara, José, Harie.

In het ouderlijk huis van Harie woonden nog zijn ongetrouwde broer en zus Zjang en Tien. Tien hield zich voornamelijk bezig met theedrinken bij de "betere" mensen en, vooral bij onweersdreiging, met het bidden van de huiszegen en andere gebeden. Litanieën met "van de Noormannen verlos ons Heer" behoorden nog tot het vaste repertoire. Zjang, zelf ook snijderszoon, maakte om aan enig inkomen te geraken, de "zjielês" en de broeken voor Harie in stukloon. Wanneer er in de slappe tijd, meestal in de periode na kerstmis, weinig of geen werk was, ging Zjang

vaak "bèjwëg" naar Wittem om zodoende opdrachten voor Harie af te smeken waardoor hijzelf ook weer emplooi zou hebben.

In de oorlog toen de levensmiddelen op de bon waren, kocht Harie ergens illegaal graan en bracht het bij Zjang. Deze ging dan binnendoor achterom naar de molen van Zjêf van Nölke (Dodemont) om het graan, ook weer illegaal, te laten malen. Van het meel bakte hij dan vervolgens brood voor de hele familie.

Een grote liefhebberij van Harie waren zijn duiven. Hij behaalde weliswaar zelden een prijs, maar hij hield desondanks altijd de moed erin en in het brengen en halen van de klok vond hij vaak aanleiding om weer eens een rondgang door het dorp te maken. Hij was mede-oprichter van de duivenvereniging l'Hirondelle die aanvankelijk in het toen door Eudem bestierde café Des Sports haar lokaal had. Later verhuisde de club naar café de Molen en nog later naar café Kips.

1955. Eerste H. Mis van José. Harie, José, Clara.

Zoals zovele gezinnen in die tijd waarin televisie nog geen gemeengoed was, ging Harie op zondagmiddag vaak met de kinderen wandelen of maakten zij fietstochten door het Mergelland. Hij herkende vrijwel alle hier voorkomende vogels en hun geluiden. De wandelingen leidden meestal naar het voetbalveld, naar het bos of naar "Köbbes". Clara, manager-avant-la-lettre van een drukke zaak en een gezin met zes kinderen en een dorstige echtgenoot, kon dan enkele uren tot rust komen. Ze kwam de rest van het gezin vaak na en trakteerde op zelfgebakken vlaai.

Op een zeer warme zomerdag was zijn vriend en politiemann Lei Claessens eens bij Harie op bezoek. Lei zweette hevig onder zijn politiepet. Harie vroeg hem om zijn pet af te zetten en voor de passpiegel te gaan staan. "Deh", zei Harie tegen Claessens, "noé hebs te oüch 'ns 'nne pliésie geziën dè zjwët."

In 1958 kregen Harie en Clara het verzoek van de harmonie om nieuwe uniformen te maken. Hoewel het bedrijf eigenlijk niet was toegerust voor een dergelijk grote order, werd met behulp van alle beschikbare krachten en met het tijdelijk dag en nacht werken van Harie maar vooral van Clara, de mega-klus geklaard. Dat het hierbij echt "all hands on deck" was, blijkt wel uit het feit dat dochter Adèle hielp om de knopen aan te zetten, terwijl ze in het kinderbed lag.

In 1959 ging zoon José, dan inmiddels Mill Hill missionaris, voor de eerste keer naar "de missie". Ludo en Père Ange brachten hem naar Rotterdam van waaruit hij met de vrachtboot naar Afrika vertrok. "Ma zie ik bij mijn terugkomst wel weer; Pa misschien nooit meer", zei José bij zijn afscheid in Gronsveld, de gezondheid en de vitaliteit van zijn ouders inschattende. Het pakte anders uit. Nog in hetzelfde jaar overleed Clara na een kort ziekbed; José zou haar nooit meer zien.

1955. Eerste H. Mis van José. V.l.n.r. Piet Roosen, Harie, José, Clara, Père Ange.

1958. Harie, Bennie Indebraek, Ludo.

Harie bleef nog enkele jaren samen met de toen nog ongehuwde kinderen Ludo en Monique in het huis aan het station wonen. In 1961 verruilde hij deze woning met die van dochter Thérèse en schoonzoon Piet Roosen; hij ging weer wonen in zijn ouderlijk huis in de "Sjnyderssjtèg". Hij bleef zijn snijdersvak nog uitoefenen en kwam daarvoor nog elke dag naar het atelier dat, evenals zijn duivenslag, aan het station was gebleven. Tijdens zijn werk schalden zijn gezangen altijd door het huis. Hoewel Harie inmiddels AOW genoot, was wat extra inkomen welkom om zijn hobbies te bekostigen.

Nadat Ludo in 1962 trouwde, ging Harie weer terug naar het station, inwonen bij het gezin van Thérèse en Piet. Enkele jaren later ontmoette hij bij zijn vriend Zjaakske Theunissen diens zus Liza, die weduwe was. In 1966 besloten Harie en Liza te trouwen. Hun huwelijk werd ingezegend door de uit Rijckholt afkomstige pater Joskin in diens kerk te Ternaaien. Na de bruiloft ging het paar op huwelijksreis naar Parijs. Ze gingen in Eijsden in het huis van Liza wonen, waar Piet een duivenslag timmerde. Ook toen bleef Harie nog, in een

1960. Harie "op 't doéves".

met het vorderen der jaren afnemende frequentie, zijn atelier in Gronsveld bezoeken. Zijn inkomens-toeslag had hij nu echter niet meer zo nodig; Liza hielp hem al redelijk vlug van zijn grote liefhebberij af.

Bekend uit die tijd is dat Harie, wanneer hij op zijn Solex voorbij kwam, blazend met zijn tong tussen zijn lippen, het geluid van zijn Solex nadeed, een gewoonte die door de jeugd werd overgenomen als ze Harie op zijn Solex zagen aankomen: "a-prrrr". Dit geluid werd het kenmerk en de groet door en voor de gemotoriseerde Harie.

Ongeveer vijf jaar heeft zijn tweede huwelijk geduurd. Op 20 maart 1971 kwam Harie van een klant waar hij een nog eigenhandig vermaakte broek had afgeleverd en arriveerde bij zijn zoon Ludo. Na gemeld te hebben dat hij zich niet zo erg goed voelde en waarschijnlijk "de grip op z'n pry" had, stierf hij ter plekke aan een hartaanval.

"a-prrrr" werd daarmee voor goed historie, herinnerend aan een bijzondere Gronsveldenaar.

Gérard Segers

Bié de Börger

Het pand gelegen aan de Rijksweg 4 (hoek Trichterweg/Rijksweg) is een van onze blikvangers "oonder ien 't deurp". Het pand, een voormalige boerderij die momenteel bewoond wordt door de familie Pomerantz, is een van de oudste in Gronsveld gelegen woningen. Het statige pand is geheel uit mergelblokken opgetrokken en de voordeur wordt omlijst door Naamse steen. Deze bouwstijl geeft aan dat de woning in de 18e of begin 19e eeuw is gebouwd. Het huis werd vroeger aangeduid als "bié de börger".

"Bié de Börger".

Deze benaming werd in het begin van de 20e eeuw veelvuldig in Gronsveld gebruikt. Dit komt omdat het pand werd bewoond door een familie Van den Boorn. Omdat deze naam in Gronsveld veel voorkwam (en -komt), wist men meteen waar het was of welke familie bedoeld werd als men zei "bié de börger".

Vanaf 1764 zou het bovengenoemde pand bijna 200 jaar worden bewoond door de familie Van den Boorn. Het laatste familielid dat deze woning heeft bewoond is huisarts George van den Boorn. Nadat de familie De Graaff het pand had bewoond van 1962 tot 1978, nam George van den Boorn samen met zijn vrouw hier zijn intrek. In 1986 vertrok George met zijn gezin uit Gronsveld. Hierdoor vertrok tevens de laatste Van den Boorn die een rechtstreekse afstammeling is (in rechte lijn) van de "börger"-familie.

In dit artikel wordt teruggeblikt op deze Gronsveldse familie, die in de vorige en in het begin van deze eeuw een grote bestuurlijke en vooral muzikale invloed heeft gehad op de Gronsveldse gemeenschap.

Omdat in het artikel diverse namen voorkomen, treft u onderstaand een schema aan van de personen die hierin een sleutelrol vervullen en allen het pand Rijksweg 4 hebben bewoond.

Cristiaan Retraet (eerste bewoner ca. 1736)

|
Joannes van den Boorn (burgemeester 1785-1795) schoonzoon van C. Retraet)

|
Cristiaan van den Boorn (zoon Joannes; burgemeester (1814-1841)

|
Eugène van den Boorn (zoon Cristiaan; burgemeester (1883-1913)

|
Eugène (zoon Eugène) gemeentesecretaris (1914-1916)

In het Provinciaal monumentenregister staat geen exact bouwjaar vermeld van het pand Rijksweg 4. Volgens het register moet de woning gebouwd zijn in de 18e eeuw.

Op een plattegrond van Gronsveld uit 1754 staat het pand reeds aangegeven. De kaart vermeldt dat de woning en het bijbehorende perceel eigendom zijn van Christianus Retraet (deze naam komt in de kerkelijke registers en in de registers van de burgerlijke stand ook voor als Rietraet en Rhetraet).

Op 22 oktober 1714 werd Cristiaan Retraet, zoon van Wilhelmus en Maria Olivier, te Gronsveld gedoopt. Op 3 april 1736 huwde hij met Agnes Lebens. Zij was een

JESUS - MARIA - JOSEPH.

Bid voor de *Ziel van Zaliger*
DEN HEER

Maximiliaan Joseph Eugène van den Boorn,

Oud-Burgemeester van Gronsveld,
ECHTGENOOT VAN

Cornelia Aleyda Hubertina Bemelmans.

geboren te Gronsveld den 25 Juni 1829, en alhier na een smart-
vol lijden, meermalen gesterkt door de H. H. Sacramenten,
overleden den 8 October 1915, na een gelukkige
echtvereniging van bijna 50 jaren.

1915. Doodsprentje van Eugène.

dochter van rentmeester (of drossaard) Lebens. Rentmeester Lebens woonde in het pand thans Rijksweg 91 (Keyser-Schuurman). Hij was een zoon van notaris Lebens te Eijsden. De over veel grond beschikkende familie Lebens was in die tijd zeer vermogend. Waarschijnlijk door zijn huwelijk met Agnes kon Cristiaen zich permitteren om een statige boerderij (thans Rijksweg 4) te bouwen op het perceel dat begrensd werd door de Dorpsstraat, Slacke weegh, Maestrichter weegh en de Grebbe (op een gedeelte van dit perceel is momenteel Tuincentrum Gronsveld van de familie De Graaff gelegen).

Net zoals de meeste Gronsveldenaren in die tijd verdiende Cristiaen de kost als landbouwer. Hij was hierbij extra bevoorrecht, omdat hij gebruik mocht maken van de vele landerijen die eigendom waren van zijn schoonouders. Beschikkend over een mooie boerderij en vele landerijen leek de toekomst voor Cristiaen en zijn gezin er zonnig uit te zien. Maar dat geluk zou van korte duur zijn. Net 38 jaar oud geworden, kwam Cristiaen op 24 november 1752 te overlijden en liet zijn vrouw en minderjarige kinderen achter. Zeker in een tijd dat een nabestaandenpensioen een

Cornelia Bemelmans (Van den Boorn).

onbekend begrip was, mocht dit voor een gezin met minderjarige kinderen als een (financieel) drama worden beschouwd. Alsof dit nog niet genoeg was, zou voor het gezin het noodlot nog harder toeslaan. Amper een half jaar later, op 28 mei 1753, overleed Agnes. De minderjarige kinderen bleven hierdoor ouderloos achter. Op een plattegrond uit 1754 staat dan ook aangegeven dat de boerderij van wijlen Cristiaen Retraet, eigendom is van de "weesen Cristiaen Retraet".

Op 4 maart 1764 huwde een dochter van het overleden echtpaar Retraet-Lebens, Anna Catharina genaamd, met Joannes Van den Boorn. Het echtpaar ging wonen in het huis van de wezen Retraet (Rijksweg 4). Joannes Van den Boorn werd op 30 januari 1739 gedoopt te Gronsveld en was een zoon van Engelbertus en Maria Anna

Lemmens. Joannes had een zus Maria Anna. Zij huwde in 1773 met Lambertus Doijen. Vlak voor hun huwelijk bouwden zij het pand thans Rijksweg 2 (café Scheepers). Zij waren de ouders van de in het leger van Napoleon dienende kapitein Doijen; zie Grueles nr. 2, 16e jaargang, artikel "Hellemie van Yngelke". De ouderlijke woning van Joannes was gelegen op de hoek Rijksweg/Stationsstraat, waar nu de woning staat van de familie Halders. Tot de Franse bezetting in 1794, werden in deze woning de rechtszittingen gehouden van de Gronsveldse schepenbank.

Joannes van den Boorn nam na zijn huwelijk met Anna Catharina Retraet de zorg van de boerderij van de wezen Retraet op zich. Naast het beroep van landbouwer was Joannes ook koster en later kerkmeester van de parochie Gronsveld. Het echtpaar Van den Boorn-Retraet kreeg elf kinderen. Maar zoals zo vaak in die tijd was de kindersterfte groot. Maar liefst vijf kinderen overleden op zeer jonge leeftijd en dit bezorgde Joannes en zijn vrouw Anna veel leed.

Persoonlijk bleven Joannes ook geen tegenslagen bespaard. Als stroper had hij het regelmatig aan de stok met toenmalig veldwachter Swaeb. Eén van deze confrontaties liep dusdanig hoog op dat Joannes hem een kaakslag toediende. Dit leidde tot een proces voor de Gronsveldse schepenbank. Dit was niet de laatste keer dat hij over de schreef ging. Op 27 augustus 1777 verzocht Joseph Anton Prümmer, commissaris van de in München verblijvende Gronsveldse graaf, de schepenbank Gronsveld om maatregelen te treffen tegen Joannes. Prümmer had van een officier vernomen dat "onsen coster Joannes van den Boorn" goederen zou hebben verkocht aan zwervende soldaten. "Ofschoons tot op heden nog niemand is opgehangen in het graafschap Gronsveld, zou dit in de nabije toekomst wel kunnen gebeuren indien onze koster deze praktijken blijft uitoefenen", aldus Prümmer in zijn brief aan de schepenbank. Hieruit blijkt dat het drijven van handel met vreemde soldaten beschouwd werd als een misdrijf. Welke goederen Joannes heeft verhandeld, wordt in de brief van Prümmer niet aangegeven. Of Prümmer's verzoek heeft geleid tot een proces voor de Gronsveldse schepenbank is mij (nog) onbekend. Dat het plaatselijk bestuur de daad van Joannes niet zo hoog opnam, blijkt uit het feit dat hij acht jaar later benoemd wordt tot burgemeester van Gronsveld. Dit ambt zou hij blijven vervullen tot de Franse bezetting van een deel van de Zuidelijke Nederlanden. Deze bezetting had in 1795 een verandering van het plaatselijk bestuur tot gevolg.

Op grond van de Franse grondwet van 22 augustus 1795, werden plaatsen beneden de 5.000 inwoners ondergebracht in een kanton. Zo werden de gemeenten Eijsden, Breust, Mesch, Oost, Cadier, Sint-Geertruid, Rijkholt en Gronsveld geplaatst onder het kanton Eijsden. Hierdoor verloor Gronsveld zijn zelfstandig bestuur en dus ook zijn burgemeester. De voormalige gemeenten die onder het kanton Eijsden werden gebracht, behielden in zoverre hun zelfstandigheid dat ze ieder een agent municipal en adjoint (vergelijkbaar met een wethouder) konden kiezen. Alle agents

municipaux en adjoints te zamen vormden het plaatselijk bestuur van het kanton Eijsden, met aan het hoofd een president als voorzitter. Bij besluit van 17 februari 1800 werden de kantons weer opgeheven waardoor Gronsveld en Rijkholt weer hun zelfstandig bestuur terug kregen. De ondertussen oud geworden Joannes had zijn boerderij grotendeels overgedragen aan zijn zoon Cristiaan. Al snel bleek dat de ijverige Cristiaan over bestuurlijke capaciteiten beschikte. De op 30 juni 1786 te Gronsveld gedoopte Cristiaan werd, net 28 jaar oud, in 1814 benoemd tot burgemeester van Gronsveld. Hij was de eerste burgemeester van ons dorp na de Franse bezetting. Cristiaan volgde in dit ambt de Rijkholtse kasteelheer Charles De Brienens op. Wat niemand toen weten kon was dat hij hiermee zijn latere schoonvader opvolgde. Op 17 februari 1815, amper een half jaar nadat Cristiaan was benoemd tot burgemeester, overleed zijn vader en zijn voorganger in het burgemeestersambt.

De beginperiode als burgemeester was voor de jonge Cristiaan niet altijd even gemakkelijk, doordat bij wet de organisatie van het plaatselijk bestuur continu wijzigde. Het einde van de Franse tijd in 1814 had geen onmiddellijke invloed gehad op het plaatselijk bestuur. Alleen heette een maire (voorheen schout) voortaan burgemeester. De inrichting van het plaatselijk bestuur bleef voorlopig nog ongewijzigd. Bij Koninklijk Besluit van 18 februari 1818 werd voor het platteland een Reglement voor Bestuur vastgesteld. Hierin werd onder andere vastgelegd dat een burgemeester voor zes jaar werd benoemd door de Koning, op voordracht van de gemeenteraad en de gouverneur. De burgemeester die vanaf dat moment weer schout werd genoemd, zou worden bijgestaan door twee schepenen (wethouders). Na afloop van de 6-jarige ambtsperiode kon een schout worden herbenoemd. Dat Cristiaan zijn burgemeestersambt naar behoren uitoefende, blijkt uit het feit dat zijn dood in 1841 een vijfde herbenoeming belemmerde. Na een ambtsperiode van 28 jaar werd hij opgevolgd door de Gronsveldse kasteelheer A. Gadiot.

De rol van burgemeester werd Cristiaan blijkbaar meer gegund dan die van echtgenoot. Als jong burgemeester had hij de dochter van zijn voorganger en Rijkholtse kasteelheer Charles De Brienens ontmoet. Tussen De Brienens dochter Florence en Cristiaan sloeg de liefdesvonk over. Dit overigens tot ergernis van haar vader Charles. Alhoewel vader De Brienens vol lof was over de ambtsvervulling van Cristiaan was hij om principiële redenen gekant tegen een verhouding van zijn dochter met Cristiaan. Al is het vandaag de dag nog altijd meer uitzondering dan regel dat een lid van de adel huwt met een "gewone" burger, in die tijd was zo iets uitgesloten.

In 1822 besloten Cristiaan en Florence elkaar toch eeuwig trouw te beloven. Maar voordat zij in het huwelijk zouden treden, verzochten zij notaris Joannes Piters te

*De harmonie. Rechts achter de tafel burgemeester Eugène van den Boorn.
Twee plaatsen links van hem Miel van den Boorn.*

Eijsden om naar de ouders De Brien en te gaan om alsnog toestemming voor dit huwelijk te krijgen. Op 7 november 1822 toog notaris Piters naar kasteel Rijkholt, in gezelschap van Laurent Halders, landbouwer te Rijkholt en Antoine Servais, dagloner te Eijsden, die beiden als getuigen zouden optreden. Na het voorlezen van het verzoek van Florence en Cristiaen door genoemde notaris, gaven de ouders De Brien en te kennen, zonder opgaaf van redenen, dat zij absoluut hun toestemming voor dit huwelijk weigerden. Deze weigering belette niet dat Florence en Cristiaen een maand later, op 9 december 1822, huwden. Het echtpaar ging wonen in de ouderlijke woning van Cristiaen, thans Rijksweg 4. Hoewel de ouders tegen dit huwelijk waren, was de band met de familie De Brien en niet helemaal verbroken. Bij drie van de vijf kinderen van Florence en Cristiaen waren broers en zussen van Florence peter en meter. Dit was nog geen elf maanden na hun huwelijk reeds het geval bij de geboorte van hun eerste kind Maria Ludivica. Lang mocht het echtpaar niet genieten van hun dochter. Maria Ludivica stierf nog geen maand oud op 11 november 1823. De vier daaropvolgende kinderen waren allen van het mannelijke geslacht. Naar later zou blijken zouden zij een grote bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de Harmonie van Gronsveld.

In de vorige eeuw was het om financiële redenen vrijwel voor niemand mogelijk

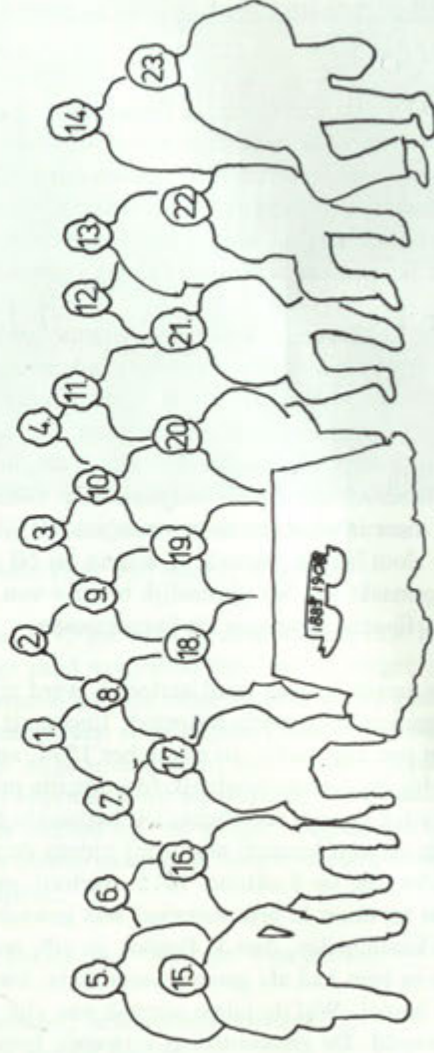
om kinderen te laten studeren. Het zal waarschijnlijk aan het vermogen van de familie De Brien en hebben gelegen, dat de kinderen van Cristiaen konden studeren en hun culturele vorming ontwikkelen.

De oudste zoon, Joannes genaamd, ging studeren aan het conservatorium in Luik. Dit conservatorium had een grote naam in de verre omtrek. Dat zoon Joannes een groot talent was, blijkt onder andere uit het feit dat hij de eerste prijs voor klavierspelen behaalde in Parijs. Hij vestigde zich in Luik waar hij als solist herhaaldelijk veel bijval oogste op klassieke concerten die hij met andere grote artiesten organiseerde. Ook in Engeland, Zwitserland en Duitsland trad hij met succes op. Hij kreeg grote Europese bekendheid door zijn duo's voor klavier en harmonium. Hoewel hij in Luik bleef wonen, stierf Joannes op 2 juni 1906 te Gronsveld, waar hij een bezoek bracht aan zijn jongste broer Eugène.

De tweede zoon van Cristiaen en Florence, Charles genaamd, was weliswaar muzikaal minder getalenteerd maar de liefde voor muziek was ook bij hem groot. Op verzoek van het bestuur van de Gronsveldse harmonie volgde hij Joannes Pleumekers, de grondlegger van onze harmonie, op als president na dienst overlijden in 1852. "Onder zijn presidium is de harmonie belangrijk vooruit gegaan en tot bloei gekomen. Ruim 43 jaar, tot aan zijn dood in 1895, nam hij met een buitengewone toewijding zijn functie waar, waarna hij opgevolgd wordt door zijn broeder Eugène"; zo staat geschreven in het jubileumboek van de Harmonie ter gelegenheid van haar 100-jarig bestaan in 1935.

Hun derde zoon, Eduard genaamd, zou net als zijn oudste broer gaan studeren aan het beroemde conservatorium in Luik, waar ook hij de eerste prijs voor klavier behaalde. Ook had hij groot succes met zijn studie voor harmonium. Samen met zijn broer Joannes zou hij vele concertuitvoeringen verzorgen. Hij verwierf ook grote bekendheid als dichter en schrijver, waarmee hij bij een internationale prijsvraag in 1858 met een gouden medaille werd bekroond. Net als zijn broer ging Eduard ook in Luik wonen. Daar werd zijn zoon Emile geboren. Emile zou van 1895 tot 1913 de functie van directeur vervullen bij de Gronsveldse harmonie. Zijn onvermoeibare inzet had grote invloed op de ontwikkeling van onze harmonie. Emile zou later ook bekendheid verwerven als kunstschilder. Menig dorpsgezicht zou hij op doek vastleggen. Emile's vader Eduard stierf te Luik op 14 augustus 1896.

De jongste telg en vierde zoon van het echtpaar Van den Boorn-De Brien en was Eugène. Hij werd geboren in 1830. Ook hij was al op jonge leeftijd bezeten van muziek. In 1842, net twaalf jaar oud, werd hij lid van de in 1835 opgerichte harmonie. De harmonie bestond toen uit nog geen dertig leden. Hij bekwaamde zich in het bespelen van de trombone. Vanaf zijn lidmaatschap in 1842 was hij, eerst als leerling, vervolgens als werkend lid, commissaris, secretaris en onder-directeur actief geweest. In 1895 werd hij benoemd tot president. Zijn dood in 1915 maakte hieraan een einde, alsmede aan zijn 73-jarig(!) lidmaatschap van de harmonie.

1908. 25-jarig ambtsjubileum van burgemeester Eugène van den Boorn. 1 Wölm Pleumeekers 2 Jos Schrijnemaekers 3 H. Spauwen 4 Douven (uit Honthem) 5 Eugène van den Boorn (zoon van de burgemeester) 6 Jan Roosen 7 H. van den Boorn 8 W. Bouchoms 9 Zjaak Bemelmans 10 Hub Spronck 11 Zjang Schrijnemaekers 12 Miel van den Boorn 13 Gilles Jaspars 14 Fonske van den Boorn 15 H. Schrijnemaekers 16 Hub van den Boorn 17 Notaris Wintershoven 18 Notaris Brouwers 19 Eugène van den Boorn (burgemeester) 20 Quadvlieg (uit Eckelrade) 21 Sander Goessen 22 Duijsens 23 Wackers.

Buiten zijn grote liefde voor muziek, had Eugène, net als zijn vader en grootvader, politiek bloed door zijn aderen stromen. In 1856, net 26 jaar oud, werd hij gekozen en benoemd tot raadslid. Zijn grote inzet werd reeds vier jaar later beloond met zijn benoeming tot wethouder. Deze functie zou hij, met een onderbreking van zeven jaar, uitoefenen tot 1883. Na 27 jaar lid te zijn geweest van de Gronsveldse gemeenteraad, waarvan 16 jaar als wethouder, werd hij in 1883 benoemd tot burgemeester.

Op 24 oktober 1865 huwde Eugène met Cornelia Bemelmans, dochter van Hendrik Bemelmans. Bemelmans kreeg in 1848 de nodige kritiek te verduren naar aanleiding van het ongeval in de Slak. Hierbij kwamen acht mensen om het leven tijdens botwerkzaamheden in de kiezelkuil. Als verantwoordelijke wethouder werd hij beschuldigd van onzorgvuldigheid bij het nemen van veiligheidsmaatregelen bij het delven van kiezel. Hendrik Bemelmans was van 1852 tot 1859 burgemeester van Gronsveld.

Uit het huwelijk van Eugène en Cornelia Bemelmans werden twee zoons en drie dochters geboren. Dochter Hubertina overleed reeds na enkele maanden. Van de vier overige kinderen huwde alleen Alphons. Zoon Alphons ging na zijn huwelijk wonen in Maastricht waar hij als onderwijzer ging werken. Hij was de grootvader van huisarts George van den Boorn. Bij raadsbesluit van 1 december 1913 kreeg Eugène op 83-jarige leeftijd eervol ontslag als burgemeester. Gezien zijn hoge leeftijd achtte hij zich niet meer in staat om zo'n verantwoordelijke functie te blijven uitoefenen. Hierbij sloot hij een periode af waarin hij 60 jaar (!) onafgebroken deel had uitgemaakt van het plaatselijk bestuur van Gronsveld. Burgemeester Spauwen zou Eugène opvolgen als burgemeester.

In dezelfde maand dat hem eervol ontslag werd verleend, werd zijn zoon Eugène jr. door de gemeenteraad tot gemeentesecretaris benoemd. Eugène jr. nam zijn taken blijkbaar minder serieus op dan zijn vader. In november 1894, amper een jaar in dienst als secretaris, werd hij als verantwoordelijk functionaris op de vingers getikt wegens achterstand in het werk op zijn secretarie. Dit herhaalde zich in februari 1916. Hierbij kreeg hij van de raad krediet, omdat hij tijdens de afgelopen periode de zorg voor zijn zieke vader, die op 8 oktober 1915 overleed, op zich had moeten nemen. Enkele dagen nadat hij door de gemeenteraad was gewaarschuwd voor achterstallige secretariwerkzaamheden, diende Eugène jr. zijn ontslag in. Omdat de raad nog altijd vertrouwen in hem had als gemeentesecretaris, kwam dit verzoek als een donderslag bij heldere hemel. Wat de juiste oorzaak van zijn verzoek is geweest staat niet in de stukken vermeld. De gemeenteraad verleende hem ontslag per 15 maart 1916.

De ongehuwde Eugène jr. zou zijn leven als landbouwer en verpachter (de familie bezat veel eigendommen) voortzetten op de boerderij van zijn vader (Rijksweg 4). Eugène en twee zussen bleven ongehuwd en tot aan hun dood op de boerderij

±1905. Staande v.l.n.r. Eugène, Corien, Fons, Florence. Zittend v.l.n.r. Joannes, Cornelia Bemelmans (Van den Boorn), Eugène.

wonen. Omdat van 1795 tot 1914 in deze woning drie burgemeesters hebben gewoond, werd het pand aangeduid met "bié de börger". Weinige nog in leven zijnde Gronsveldenaren hebben vader Eugène als burgemeester meegemaakt. De latere generatie heeft alleen zoon Eugène gekend. Hoewel hij nooit de functie van burgemeester heeft uitgeoefend, werd hij door deze generatie dorpsgenoten "de börger" genoemd. Hiermee werd hij uiteraard verwisseld met zijn vader. Ook mijn vader was er zeker van dat hij "de börger" Eugène van den Boorn had gekend. Het heeft mij heel wat moeite gekost om hem ervan te overtuigen dat dit, gezien zijn leeftijd, onmogelijk is.

Luc(ien) van den Boorn (van "Nic van 't mejeurke).

Bronnen: - Rijksarchief; Schepenbank Gronsveld;
- Gemeente archief Eijsden;
- Archief familie De Bounam.

Met speciale dank aan de Eijsdenaar Alphons Paquay, voor het verkrijgen van de genealogische gegevens.

±1940. Voor café De Keizer. V.l.n.r. Bèr (van Pie) Spronck, Zjeng (van de snyder) Willigers, Jean (van d'n Dikke) van de Weerd.

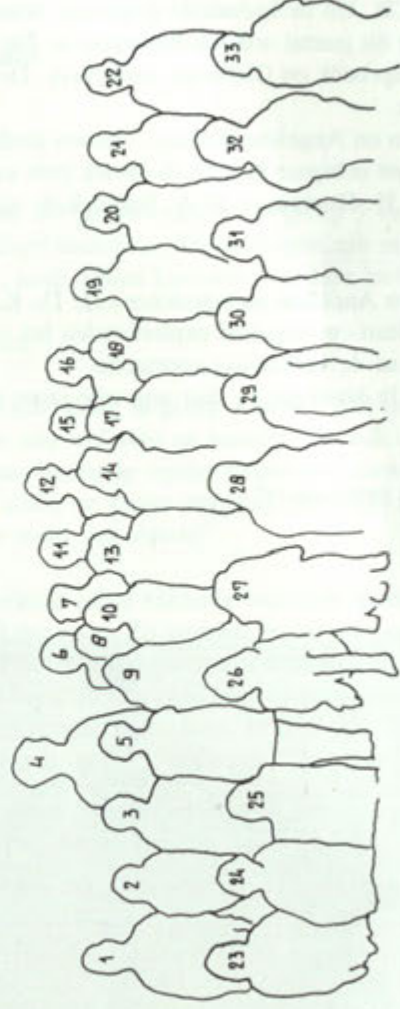
1980. V.l.n.r. Jês van de Weerd (Meijs), Nêt Schrijnemaekers (Schiepers), Anna Luiten (Simons), Jês Schrijnemaekers (Goessens), Berb Jaspars (Dassen).

1987. Café Spronck. V.l.n.r. Jean Houten, Piet van Oostrom, Jean Caelen, Zjêf van de Weerd.

Lagere School Gronsvelt, 1968-1969, vierde klas

1 Bas Heyman 2 Truus van den Bosch 3 Jeannie Pleumeekers 4 juffrouw Braeken 5 Anita Kuijpers 6 Margot Goessens 7 Karin Goessen 8 Gerdien Aarts 9 Marjo Goessens 10 Yvonne Frambach 11 Harrie Vrancken 12 Jacky Momms 13 Michel Lemmens 14 Annie Huveners 15 Lieke Damzo 16 Piet Daemen 17 Monique Bastin 18 Matthy van den Boorn 19 Victoire Mingels 20 Carla Doyen 21 Michel Bergenuizen 22 Piet Huveners 23 Sjeff Caris 24 Guy Prikken 25 Zjuul Bessems 26 Monique Saelmans 27 Fien Janssen 28 Hannie Spronck 29 Prissy Hulst 30 Tonnie Peters 31 Lily van Caldenborgh 32 Miriam Wetzels 33 Bennie Indebraek.

Geziën

De sluitsteen boven de poort Rijksweg 114 (Geziën, vorige nummer) vermeldt het jaar 1903 en de initialen AS en CB. Uit de kadastrale gegevens, waarover Grueles sinds een jaar beschikt, blijkt dat dit jaartal ook het bouwjaar is. De letters staan voor de eerste bewoners: Adam Spronck en Catharina Bronckers. De bouwgrond kochten zij van Nicolaas Spronck.

De huidige bewoners Jean Houten en Angeline Bastings, wonen sinds 1964 op dit adres. Zij kochten dit pand van het echtpaar Kerckhofs-Broex (zus van onder andere Bèrke Broex). Hiervoor waren P.H. Houben en M.A. Spronck de eigenaars van deze woning.

Op 19 mei 1954 trouwden Jean en Angeline en betrokken café De Keizer, Rijksweg 79a, en woonden hier tot 1964. Jean en Angeline exploiteerden het café, bovendien had Jean een kolenhandel die hij na de verhuizing voortzette.

In 1975 ging Jean met pensioen. Ik hoop dat zij hier nog vele jaren in goede gezondheid mogen wonen.

Wie weet waar onderstaande foto genomen is?

Sjef Caris

Van aal en nog get

Keendertaol

Uitspraken van 6/7 jarige kinderen in groep 3 van de Sint-Martinusschool te Gronsveld. Korte anekdotes die leerlingen aan mij vertellen of gewone spontane opmerkingen, zoals alleen kinderen van deze leeftijd in Gronsveld kunnen maken.

Brigitte Janssen

1. Een eerste schooldag in groep 3 maakt veel indruk op de kinderen. Sommige kleintjes laten nog wel eens en traantje. Zo ook die eerste maandagmiddag. Een van de meisjes was verdrietig omdat mama niet gezwaaid had. Haar vriendinnetje vond dat toch wel zielig en kwam naar mij toe: "Juf, zal ik maar get neve haar gaan zitte, want ze jenkt nog steeds!"
2. Na het weekend of de vakantie willen de kinderen hun verhalen kwijt en krijgen daar ook de kans voor. Zo vertelde een meisje op een maandagochtend het volgende: "Ik heb in de vakantie in Roermun geslapen ... met de trein." Een ander kind vertelde diezelfde morgen heel enthousiast: "Mijn vader en mijn nonk hebben zaterdag de kalkoenen geslachten. Mijn vader sloeg met een bijl de kop eraf en toen liep de rest van de kalkoen nog door." Een van de leerlingen bevestigde dit verhaal: Ja juf, dat klopt! Dat is ook een keer bij mijn opa gebeurd!"
3. Opmerkingen over het uiterlijk van de leerkracht worden veelvuldig gemaakt. Kinderen nemen geen blad voor de mond en zien elke verandering direct. Zo droeg de juf een keer in plaats van haar bril, lenzen. Een van de kinderen: "Juf, zo zonder bril ben je zjus je zus." Een andere keer: "Juf, mijn moeder heeft ook haar haren zo, alleen anders."
4. Wanneer het weer het enigszins toelaat wordt de wei achter de gymzaal gebruikt. Die morgen scheen de zon en het weer was bij uitstek geschikt om buiten te gymmen. Blijkbaar vonden de kinderen dit ook. Een van hen vroeg namelijk: "Juf, mag ik buiten in de bluitse buik gymnastieken?"

5. Het komt nogal eens voor dat kinderen met een flinke verkoudheid naar school komen, met alle gevolgen van dien. Na een flinke niesbui zei een van de kinderen: "Juf, nu heb ik op mijn boekje gezeverd en de sjnôts ligt ernaast."

6. In groep 3 wordt het alfabet aangeleerd. Kinderen herkennen dan vaak de letters van hun voornaam in dit alfabet. Een jongen kwam wel tot een heel grote ontdekking: "Juf, al mijn letters (van zijn voornaam) komen voor in het alfabet. Dat is toevallig, hè?"

7. In de bronkperiode wordt er een aantal lessen aan dit feestelijk en historisch gebeuren besteed. Kinderen kunnen er veel over vertellen en weten ook een heleboel. Vooral als vader "grenedeer" is. Op de vraag wat het verschil is tussen de rode en de blauwe compagnie, antwoordt één van de jongens vol overtuiging: "Ik weet dat juf! De roden drinken meer!"

8. Voor de bronkprocessie worden er kleren gepast. Kinderen van groep 3 lopen als engeltje of page mee in de processie. Dit maakt nogal indruk op hen. Een jongetje dat mee mocht lopen als page, kwam trots thuis met de mededeling: "Mama, ik mag mee asperge."

9. Tijdens het project "herfst" werd er ook gesproken over allerlei bomen met hun bladeren en vruchten. Je merkt dan meteen dat deze kinderen in een dorp wonen en veel tijd in de natuur doorbrengen. Op de vraag of ze wisten wat een berk was, antwoordde een jongen zonder aarzeling: "Ja juf, dat is een winkel in Rijckholt."

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. (043) 408 2880 / 408 1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. (043) 408 1662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door f 22,50 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11 75 15 000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers f 6,75.

